

טיפים ללומדי הדף-היומי
פרשת 'נצבים וילך' י"ז עד כ"ג אלול תשס"ט
על פי הספר:
"שיעורים בהגדות חז"ל"
של הרב חנוך גבהרד
מסכת בבא-בתרא מדף ט"ז עד דף כ"ב
קובץ מספר 013

כדוגמת צירי לידה, שהם קשים, אך היולדת מתעודדת בידיעה שהמטרה מצדיקה קשיים אלה. באופן עקרוני צריך היה איוב לקבל קצת עידוד מהעובדה שיום יבוא, והכל יספרו בשבחו של המתייסר שנותר דבק באותם עקרונות שהוא טיפח בשעה שהחיים האירו לו פנים.

הנה הפתעה כואבת:
ממרחק ההיסטוריה הוא שומע קביעה מקוממת:
"איוב - לא היה ולא נברא!"
כלום!!
לא אתה ולא הצרות שלך, לא הסבל ולא היסורים.
אתה מחוק!
אף פעם לא היית!
זוהי מחלקה חדשה של צער וסבל.

מסכת בבא בתרא דף ט"ז א

שבור את החבית ושמור את יינה

אי-אפשר להציק עד מוות ולשמור שהסובל ימשיך לחיות. לא ניתן להסיר את הראש ולהשאיר את הקרבן בחיים. על דוגמא כזו קבעו חז"ל את ההגדרה: "פסיק רישא ולא ימות!"! כך הורגים: (שבת עה/א). השטן ידע שיסורים הורגים, והוא נצטוו לגרום לאיוב יסורים שהורגים, אבל לא להרוג! משל לאדון שאומר לעבדו: שבור את החבית ושמור את יינה. ה"חבית" היא הגוף, וה"יינן" הוא הנשמה, שאינה יכולה להשאיר בתוך חבית שבורה, אלא פורחת מאליה בגוף נגוף ופצוע. אי-אפשר להחזיק מעמד ללא גבול בסבל ויסורים חזקים. כיום ישנן טבלאות על אחוזי כויה מקסימליים שניתן להציל את הנפגע, על גובה חוס מירבי, על גבול הזיהום הפנימי שהגוף מסוגל להתמודד איתו, על כמות ארס שניתן להשתלט עליה וכדומה. מסתבר שהראשון שערך טבלאות כאלה היה השטן! הוא לא עשה זאת מטעמי עזרה ומרפא, אלא להפך! כדי להוביל את קרבנו עד קצה גבול הסיבולת האנושית, ולא עד בכלל.

מסכת בבא בתרא דף ט"ז א

קשה צערו של השטן משל איוב

תפקידו של השטן היה יותר מורכב ויותר עדין מתפקידו של איוב, שהצמצם רק בקבלת היסורים בגבורה ובשאר רוח. כאשר השטן התרברב שהוא יכול להסית את איוב מהמסילה, הוא בחר לעצמו תפקיד קשה, אך כיצד יעלה על הדעת לחשב ש"יסורי השטן" קשים היו מ"יסורי איוב"?

השטן קיבל תפקיד להציק לאיוב עד מוות ולא עד בכלל. בכל אחת מהצרות הרבות, צריך היה השטן להגיע בדיוק עד גבול המוות ולא לעבור אותו, כדי לדעת היכן הוא הגבול המדויק, צריך היה השטן להתנסות בעצמו בכל מה שהוא עתיד להמיט על איוב, ונאלץ לעשות מעצמו "שפן נסיונות", ומכיון שהשטן הוא מלאך, כושר הסבל שלו גדול יותר, על כן הוא הביא על עצמו יסורים קשים ביותר ובחן אותם, לדעת היכן הוא כבר מעבר לגבול, לשם כך

מסכת בבא בתרא דף ט"ז א

איוב נשא את דינה בת יעקב.

על גורלו הקשה והכאוב של איוב מתואר במקרא ובגמרא כאן. הנה כאן מואר לנו לפתע גם גורלה של דינה בת יעקב, שנעלמה מסיפורי המקרא. היא התחתנה עם איוב - איש עשיר ומצליח, נולדו להם בנים ובנות רבים, והיה נראה שהיא הולכת לקראת חיים מאושרים. לפתע - שנוי גמור בכל התכנית! הילדים נפטרו, הנכסים התמוטטו, ונותר לה אך ורק בעל; חולה - כדי לטפל בו. מיוסר - כדי לשמוע את אנהותיו. זועף - כדי לקבל ממנו דברי ביקורת. מריר - כדי שלא יהיה קרטוב של שמחה בבית. ההיסטוריה זוכרת את הבית שבנתה, כמשל ואפיזודה, שמאומה לא נותר ממנו, ולה עצמה נותרה הגדרה אחת בודדת: "כדבר אחת הנבלות תדברי" (איוב ב/י).

כך צללה האשה הזו אל תהום השיכחה. כל זה אירע לה אחר הרפתקאה כואבת, מביישת ומבוזה עם שכם בן חמור. המקרא מתאר היכן וכיצד החלה דרכה הכאובה הזו של דינה: "ותצא דינה לראות בבנות הארץ" (בראשית לד/א). המניע ליציאה זו היה שלילי! כפי שמתרגם רבי יונתן בן עוזיאל שם, שיצאה לראות את נימוסי העיר שכם וגינוני הארץ. גילתה עולם, התלהבה מהתרבות, ניסתה להתחבר אליה, וכשהאחים בקשו ממנה לחזור, לא בקלות היא הסכימה לוותר על העולם שהתגלה בפניה. חז"ל מגדירים זאת כ"יצאנות", ואומרים שכל היוצא סופו להיכשל (בר"ר ח/ב). עוד הוסיפו חז"ל שדינה התקשטה והתייפתה בטרם תצא לרחובה של עיר (בר"ר פ/א). אמנם לא היו לה מניעים שליליים, חלילה, אבל זה עצמו נחשב כשלילי לחלוטין אצל בת ישראל, שיופיה צריך להיות "כל כבודה - בת מלך פנימה, ממשבצות זהב לבושה" (תהילים מה/ד).

אין אנו נביאים לדעת מה היה גורלה של דינה, אם היתה נותרת דבקה במשמרת תפקידה של בת-יעקב, אבל רשאים אנו לנסות להתוות את עתידה כשומרת אמונים למסורת, נותרת בסביבת אחיה, מקימה משפחה המסונפת לעם ישראל, בני בניה היו מתחברים לעם הנצח, אי-שם במלאכת המשכן או באחד התפקידים הבכירים האחרים, היינו יכולים למצוא את אחד נכדיה מופקד על המבצע, ועוד איזכורים חיוביים אחרים. בנקל אפשר היה לקבוע מינוח לשון: "דינה אימנו". במו-ידיה היא ניתקה מעצמה עתיד מזהיר זה, נטלה את גורלה בידיה ומצאה באיוב העשיר והמצליחן את בעלה, ויחד איתו הפכה להיות אבק היסטוריה.

מסכת בבא בתרא דף ט"ז א

איוב לא היה ולא נברא

הידיעה שהקשיים מובילים לאיזושהי מטרה חיובית, נוטלת חלק נכבד בנחמה.

צריך להוסיף עוד ועוד, עד שמגיע אל אחר הגבול, ויודע שהאדם יכול לסבל קצת פחות ממה שהוא ניסה כעת על עצמו.

את אותם יסורים צריך היה לתת לאיוב במינון יותר נמוך (הגר"ש קוגל שליט"א).

כמו כן קיים מושג של "כשל כח הסבל" (נחמיה ד/ד). מי שמתסיר בחזית רחבה של יסורים, הוא עלול להתמוטט מסבל יותר קל ממי שיש עליו לסבול רק סבל אחד.

כגון מי שיש לו רק כאב שיניים, אמנם גדול ונורא, אך מלבד זאת הוא בריא ושלם, ומוקף במשפחה מעודדת ובידידים מושיטי עזרה, הוא עשוי להחזיק מעמד, יותר ממי שמלבד זאת גם רגליו שבורות, שחין פורח על עורו, עיניו ואזניו זבות דלקת חריפה, נכסיו מעורערים, ביתו הרוס, בני משפחתו מפוזרים, אינם מכירים אותו ואינם מכירים זה את זה, ועוד מרעין בישין נוספים נחתו עליו, אם בנוסף לכך יתקוף אותו כאב שיניים חריף, הוא בהחלט עלול שלא להחזיק מעמד, והוא עלול להוכיח לכל העולם שהכלל: "מכאב שנים לא מתים" אינו נכון!

על כן צריך היה השטן לא רק להמציא יסורים, אלא גם לנסות אותם, היה אחר זה, והן את כולם ביחד, ואז לדעת ממה להפחית עצמה ואת מה לסלק לגמרי, מה לעשות אחרי מה, ומה לפני מה.

הרי שהוא עצמו נאלץ לעבור יותר סבל ויסורים מאיוב. כל סבל שהוא הלביש על איוב, הוא צריך היה להלביש תחילה על עצמו פעמים אחדות - ראשון, אחרון, באמצע, לפני האוכל, אחרי האוכל ועוד.

יש להסיק מכאן מסקנה המביישת את השטן ביותר, ולהבין כמה תהומית היא הרעה שלו, עד שהוא מוכן לסבול יותר הרבה יסורים מהקרבות שלו, ובלבד שיתאפשר לו להציק להם.

זה דומה למי שמוציא מהאש ברזלים מלובנים בשתי ידיו ללא כפפות, בכדי שבאחד מהם הוא יגרום כויות לידו האחת של הזולת.

אם מסקנה זו מביישת את השטן, הרי שהיא גם מביישת קצת גם אותנו, שהרי זהו "החבר" שלנו הלוחש מדי פעם באוזן: "כדאי לך", ואנחנו טפשים מתפתים להאמין לו.

מסכת בבא בתרא דף טז/א

הוא שטן, יצר-הרע מלאך-המוות.

הרע הקיים בעולם אינו נובע ממקורות אחדים, כולו יוצא מתוך חור שחור אחד, ומתנקז בדרך ללא מוצא אחת. "הוא שטן" - הגורם לדברים שליליים בעולם. "הוא יצר הרע" - המחבר את קרבותיו אל הדברים השליליים.

"הוא מלאך המוות" - המחבר את המעשים הרעים לתוצאות רעות.

שלושתם לא רק שהם רעיון משותף, אלא שלושת השמות הללו מגדירים את אותו הדבר בשלבי השונים ובזוויות השונות.

שלישיה זו אינה עובדת בשיתוף פעולה, שהאחד מזמין את רעהו להשלים את המלאכה שהוא החל בה, אלא כל השלושה הם אותו כח רע, המתחיל וגומר.

היצר הרע חוסם כל קשר לשפע, לאור ולחיים, וכבר אינו צריך להזמין את מלאך המוות שיבוא לקצור את הפירות, הם כבר קוצרים ונפולים.

שבעה שמות יש ליצר הרע, על פי שבע צורות של רע שהוא מתגלה בהם (סוכה נב/א).

"הוא יצר-הרע, הוא נחש, הוא סמאל, הוא פלשתי, הוא מלאך-המוות (תיקו"ח לג/א). פירש הגר"א: השמות של היצר הרע הם בהתאם לאופי ההסתה שלו.

לאדם הראשון הוא הופיע כנחש, שאמנם לא הכיש אותו כדרך הנחשים, אבל הכיש אותו כדרך הנחש הקדמוני, והטיל בו ארס של מוות המחלחל עד עצם היום הזה, כשהמיט את אסון המוות על כל בניו של אדם הראשון.

לעם-ישראל הוא התגלה כעמלק, וזכינו לנצחו בפקודו של משה רבינו.

לדוד המלך התגלה כפלשתי, במערכה ההיא נחל דוד המלך נצחון והביס את הפלשתי לגמרי.

כך לכל אורך ההיסטוריה הוא פושט צורה ולובש צורה, מתנכל ליחידים ולרבים, לפרט ולכלל.

לאיוב הוא התגלה כבוהן לבבות, המבקש לראות עד היכן מגיעה אהבת ה' שלו. כך הוא פושט צורה ולובש צורה. הכל מתוך רוע.

מעלליו הרעים אינם מסתיימים שהוא נוטל נשמה, זו אינה תחנה אחרונה שלו, אלא אחר מות הקרבן, הוא שוב מופיע! ודואג להכניס את "ידידיו" לגיהנם, כשלא יצליח, יתאמץ בכל יכלתו להפחית מהמקום הנכבד בגן עדן (סוכה נב/א: "מעיד עליו לעולם הבא").

לסיום קטע זה יש להיזכר במשפט הסיום של הקטע הקודם, ולהיזכר לפעמים כיצד נראה ה"אוהב" שלנו.

מסכת בבא בתרא דף טז/א

שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו

אין אנו יודעים כיום מה הם עשו, מה הם חשבו ומה הם תכננו.

אבל יש לנו את הזכות להסיק מכאן מסקנה מתבקשת, למה שראוהו עינינו כיום.

מי שמתכוון לשם שמים עלול להיכנס למערכת של הטעיה עצמית ואשליות, וממילא הוא "יוזכה" להגיע ל"פסגות" של רשע ואטימות לב הרבה יותר "איכותיים" מהרוע שהיה מצליח להפיק מליבו הריק, אם לא היה עוטר אותו באיצטלה דקדושה

מי שהוא סתם אכזרי, ומנסה למשוך זנב של חתול, או שאר התעללויות והצקות, יש גבול בלבבו.

אבל כשמחפים את מסכת ההתעללויות בנוצות של צידקות, באידיאולוגיות, בעקרונות ובפרנציפים, אזי אין גבול לרישעות הנעשית תוך כדי גלגול עינים צדקניות.

"מבחן התוצאות" מדבר בעד עצמו, קרנו של השטן שהתכוון לשם שמים, לא עלתה בעיני איש, ומכל עשרת ילדיה של פנינה לא נותר איש!

כאמור, אין אנו עורכים ביקורת על אנשי העבר, אבל חייבים להציג עובדות אלה בפני אנשי ההווה, ולזעוק בקול גדול:

"אסור להשאיר ומשיכי-דרך ותלמידים לכה לשם שמים!!!"

מסכת בבא בתרא דף טז/א

השטן נישק את רב אחא

רב אחא ביאר לאנשי פפויא בשם רבי לוי כיצד למצוא נקודות של זכות בכל מעשה ומעשה, ואפילו את המעשים של השטן ניתן להאיר בזוויות שיש בהן נקודות חיוביות.

לימוד זכות כזה דומה לנאמר "לטהר את השרץ במאה וחמשים טעמים וסיבות" (ערובין יג/ב).

אך כמובן שאין השרץ טהור. משל למה הדבר דומה?

לאמי מורתי ז"ל היו הרבה סיפורי הוד על מסירות נפש של בנות בית יעקב בזמן השואה. חלק מהסיפורים מופיע בספר: "הרוח שגברה על הדרקון", וחלק בספר "שאוני בלבכן".

האם יש הוה-אמינא להצדיק את מעשי השטן בדור האחרון, בגלל שמעשי הזוועה שלהם הוציאו לאור סיפורי גבורה?

אחר אותה דרשה נישק השטן את רגלו של רב אחא בר יעקב.

"איכככככככככככ!!!"

אין צורך להציע לרב אחא להיזדרז לחפש מים וסבון, כדי לקנח היטב היטב את הכתם שמותירה נשיקה כזו, אולי מקווה טהרה, או הגעלה באש, אולי אפילו סכין חדה לחתוך את כל הכתם ולקלף את הבשר הנגוע.

עלינו להציג שתי שאלות:

א - מדוע בחר השטן את הרגל כמקום לנשק?

ב - מדוע לא הזדרו השטן לנשק את רבי לוי, שהוא אבי המאמר שרב אחא בר יעקב צטט כאן?
נענה על הראשון ראשון: ככל שעולה רמתו הרוחנית של האדם, כך צריך השטן להתרחק ממנו עוד ועוד. אין לכחות הרע רשות להתחבר אל הצדיקים אלא רק בעקב, שבו החיות היא מיזערית, ואף הנחש אינו רשאי להכיש את האדם, אלא בעקב (בראשית ג/טו. מהר"ל).
השטן הצליח ללפף את איוב מכף רגל ועד ראש, ואילו אל רבי אחא, בקושי הוא הורשה להתקרב אל כף הרגל, וגם זאת בהכנעה והשתחויה.
עובדה זו מוכיחה שרמתו הרוחנית של איוב היא זו שאפשרה את הקיטרוג, והשטן הצליח להתחבר אליו, לא בגלל מניעים של לשם שמים, אלא בגלל שהוא מצא אצל איוב פרצות, שדרךן אפשר היה להשחיל את השתלטותו.

ב - השאלה השנייה, מדוע לא הזדרו השטן לנשק את רבי לוי, מוכיחה על צביעותו של השטן והעמדת הפנים שהוא נוקט בה.
מרב אחא בר יעקב השטן פחד, בגלל שבעבר התניו רבי אחא שבעה ראשים לאחד מסגניו החשובים של השטן (קידושין כ"ט/ב).
לכן סבור היה השטן שכדאי להתחנף אל רבי אחא בר יעקב (בן יהודע),

זו הסיבה לנשיקתו מעוררת הגועל.
כבר בעבר היתה תופעה כזו, כאשר לבן הארמי נישק ליעקב, וחז"ל חשפו את מניעיו השליליים, שחיפשו מרגליות שאולי יעקב החביא בתוך פיו (בראשית כ"ט/יג וברש"י שם).

הנה תמונה ברורה על נשיקות ומניעיהן, כנאמר: "נְשִׁיקוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא" (משלי כ"ו/ו). פירוש המילה "נְשִׁיקוֹת" אינו "מגעילות", אבל זה מה שהן!!
אם מישוהו מבקש המחשה? בבקשה:

בטרם מותו של יאסר ערפאת, התפרסמה תמונה שלו, כשהוא חולה, עיניו דולקות ונפולות, שפתותיו משוכות כלפי מטה וריר נוזל מהם. מלא זיפים וכאפייה שמוטה על ראשו הנפול.
המפרסמים ביקשו לעורר חמלה על החולה המסכן.
אפשר לעצום עינים ולהפליג על כנפי הדמיון, כמה מגעילה תהיה נשיקה מצלצלת שלו.
הוא אינו אלא אחד מקטני-הקטנים שבאנשי השטן.

מסכת בבא בתרא דף ט"ז/ב עת לדת יעלי סלע

הקב"ה הציג לאיוב דוגמא מהמורכבות והחכמה הטמונה בחייהם של בעלי-החיים, הקשר המופלא ויחסי התלות ההדדיים שביניהם [=סימביוזה], ומיקד דוגמא הקשורה להמלטה של יעלת-הסלע, המחפשת מקומות מחבוא שקשה להגיע אליהם, ותנאי השטח הקשים אמורים להעניק מקלט לעופר הצעיר, מפני טורפים רעבים.
כיום, בעקבות סכנת הכחדה המרחפת על בעלי-חיים רבים, מקציבה קרן הגנים הבין-לאומית תקציבי ענק לתעד את חייהם של רבים מבעלי חיים, שאורח חייהם מופלא ומעורר השתאות.

חוקרים יוצאים למקומות מוחה טבעיים נדירים, כשהם מצוידים במשקפות משובלות, ובציוד-עזר יקר, עורכים תצפיות, ומתעדים בספרים ובתמונות תופעות מדהימות. הם מודים שהם מצליחים לתפוס פחות מעשירית האחוז, מהדברים הבולטים המתרחשים לאור היום ובמקומות חשופים וניתנים לגישה.

איש אינו יודע אלו דראמות מתרחשות מאחורי הסלעים ובחסות החשיכה, ובודאי לא את מה שבהירות מופלגת משתדלים ומצליחים בעלי-החיים להחביא.

כאן אנו זוכים להציץ מהעבר הפנימי של המסך, לא מהיכן שבני אדם רואים, אלא מהיכן שהחוקים יוצאים לדרך - מהיכן שאין סלעים, אין חושך ואין הסתרה.
היעלה נאלצת להמליט על צוקים גבוהים ומשוננים, בגלל האויבים הרבים שלה. משך השעות הראשונות אחר

המלטה, מגביל אותה הולד, וגורם גם לה וגם לו להיות חשופים לסכנה, כשהוא עדיין רטוב ולח, חשים הטורפים בריחו ומזדרזים להתקרב.

על כן היא נאלצת לפעמים להיות אכזרית, כשהיא מרגישה שיש נמר או זאב בסביבה, בשעה כורעת ללדת, עולה לראש ההר, כדי שהולד יפול, יתגלגל למרחק הגון ממנה, מבלי להסגיר את מקומה. והיא תוכל להימלט על נפשה, משוחררת מלהיות כבולה לעופר צעיר וחסר-ישע, שבין כך ובין כך יהיה טרף לשניהם של המחפשים אחריו ומרחרחים את המצאותו בקרבת מקום.

כדי שלא ימות ולד זה, מזמין הקב"ה נשר הבולם את נפילתו ומקבל אותו בכנפיו.

עובדות דומות רבות כאלה מוכרות לחיים בסביבתם הטבעית של חיות, הם יודעים שאין "גמילות חסדים" אצל בעלי-חיים. לפעמים יודעים הם להצביע על הסיבה שהאחד מזדרז להיטיב עם זולתו, ולפעמים אין הסיבה כל כך ברורה.

הדוגמאות הפשוטות והברורות הן עיסקאות מזון ושמירה מאויבים. העוף המכונה כאן "נשר" הוא ידידותי ליעלה, היא מאפשרת לו לאכול את השליה ואת שירי הדם שנותרו מהלידה.

עופות אלה מחסלים מיד את כל השירים, בזאת הם גורמים שהיא לא תהיה חשופה לטורפים בעלי חוש ריח חד, העלולים להרגיש בריח הדם, ולמצוא מיד את מחבוא ההמלטה.

הדיוק של אותם בעלי-כנף הלוטשים עין על שירי ההמלטה, הוא מירבי, ואלמלי מקדים הנשר רגע אחד, או מתאחר רגע אחד, הכל יהיה מאוחר מדאי.

אם העופות יאחרו, יתפשט ריח הדם ויסגיר את המחבוא. אם הם יחוגו שם זמן ממושך קודם ההמלטה, הטורפים העוקבים אחר המעוף שלהם, גם הם ישימו לב לתכונה רבה מעל מחבוא ההמלטה, ויגיעו לשם לפני שהאם כשירה למנוסה עם העופר.

אך כשהעוף מגיע בדיוק בזמן ההמלטה, אוכל ומסתלק, גם אם איזה זאב ינסה לזהות את מקום נחיתתו, וינסה לפלס לו דרך לשם, יארך לו זמן לטעות ולאבד את "מורה הדרך", שכבר הרים כנף והתעופף.

כשהזאב סוף סוף יצליח להגיע באיחור, זה הזמן שמצליח העופר להתאושש, לעמוד על רגליו ולנוס יחד עם אמו, יותר מהר מריצתו של הזאב.

ה"נשר" אינו חייב להיות דוקא אותו עוף רחב כנפים ומעוקל מקור, שנקרא כך כיום, גם היעלה אינה חייבת להיות זו שכיום מכנים אותה בשם זה, אלא יחסי התלות שבין שני אלה, הן דוגמא בודדת למערכת מאד מורכבת, רחבה ומדוייקת הפועלת תוך כדי איזון מפלא (רלב"ג ומלבי"ם איוב שם).

מסכת בבא בתרא דף ט"ז/ב נחש מסייע בהמלטה

אצל בעלי-חיים ישנם שני סוגים של הלידה. יש עֲבָרִים הגדלים מאד במעי אמותם, ונולדים גדולים ומפתחים.

אמא שלהם מאד מסורבלת בחדשי הריונה האחרונים, ולקראת הלידה היא כבר כמעט אינה יכולה לרוץ ולעשות פעולות הדורשות מאמצים.

כך ניראים אלה שחיים בעדר גדול, שהזכרים מעניקים הגנה לחלשים, לאמהות ולגורים. ההרות נסרכות עם כל העדר, פורשות להמליט, חוזרות עם עגל גדול ומופתח, שגם הוא מצטרף למסע ולריצות.

ישנם בעלי חיים עצמאיים, הם זקוקים להיות קלי-רגלים ביותר עד יום הלידה, כי הם מוקפים סכנות יומם ולילה.

אלה יכולים לשאת במעיהן רק עֵבֶר קטן, שיצטרך להתפתח עוד הרבה זמן עד שיוכל להיות חזק וקל-רגלים.

הם מחפשים מקום מחבוא להמליט בו, משאירים שם את הצעיר זמן ממושך, ופוקדים אותו מדי פעם בפעם.

האיילה אינה שייכת לא לקבוצה זו ולא לקבוצה זו.

היא צריכה להיות זריזה ומהירה עד רגע ההמלטה, והוולד שלה זקוק להיות עצמאי זמן קצר אחר שנולד.

שאל הקב"ה את איוב: האם אתה יודע כיצד פותרים בעיה זו? לאפשר לאיילה רזה וקטנה להמליט עופר גדול וחזק, שיוכל להצטרף אליה למרוץ, ולהשאיר את אמו קלת רגלים, כאלו שיש לה ולד קטן בבטן.

לצורך כך אני מזמין בעלי חיים מיוחדים למקום אחד בזמן מדוייק, כדי להוציא תוצרת מוגמרת.

לשם הולדת עופרי האיילה, אני משתמש בנחש! נחשים נרתעים מריח של צבי (מדרש תהילים מזמור כ"ב), כשנחש מנסה להכיש צבי, הוא נרתע עוד בטרם הספיק להחדיר לגופו כמות ארס קטלנית, ומאותה הכשה שעל-חיים אחר מת, לצבי נגרם רפיון שרירים, וכאשר צבי מוכש ברגליו, הוא הופך למשותק באופן זמני (חולין נט/א).

כאשר איילה הכורעת ללדת מקבלת הכשה, לא רק שאין הדבר מזיק לה, אלא להפך: רחמה צר ביחס לעופר הגדול הנמצא במעיה, ובדרך הטבע הוא אינו יכול לצאת. הנה באה הכשה קלה משחררת ומרפה - בדיוק בזמן. אלמלי היה הנחש מקדים רגע, או מאחר רגע, היתה מתה - גם היא וגם הולד.

בכך קיבל איוב תשובה הגונה, המבארת לו שלא תמיד הכשת נחש חייבת להתפרש כדבר רע, וממילא גם את יסוריו צריך הוא לקבל יותר בהבנה, להתעמק בהם ולהבין את משמעותם.

לדעת ש"עקיצה" נכונה בזמן הנכון, מביאה חיים חדשים לעולם, והבנה חדשה לחיים. אכן איוב הפסיק לשאול.

מסכת נבא בתרא דף טז/ב מקור הידיעות

מקור הידיעות של החברים היה על ידי חקיקת הצורה שלהם בכובע שעל ראש כל אחד מהם.

או על ידי אילנות שהיו להם בחצר - אילן על שם כל אחד ואחד,

כאשר אחד האילנות מראה סימני מצוקה והתיבשות, ידעו כל שאר החברים שאותו חבר נמצא בצרה.

על פי כמות היובש שהיץ נתקף, הם הבינו את גודל הצרה, ומשראו לאיזו דרגת יובש מופלגת ומבהילה נקלע לפתע העץ של איוב, הם לא התמהמהו כלל, אלא מיד הזדרזו לצאת לדרך.

אם צורת התקשרות של הכתרים והעצים היתה עבודה זרה, צריך לומר שאיוב וחבריו היו גוים, שמותר להם לפעול על פי התבוננות בחוקי הטבע מסוג כזה, כדי לדעת עתידות ולהחיש מאורעות (דברים ד/ט): "אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל העמים", ראה מגילה ט/ב, כיצד תירגמו זאת חכמי ישראל ליוונית), שהרי לא יתכן שהמקרא יספר בהערכה מעשה שנעשה באסור (מהרש"א).

אבל יתכן גם לפעול שלא בדרך של עבודה זרה, אלא על ידי קשר נפשי עמוק, והצורות החקוקות בכובע, שמשו כ"קוד" של יצירת האהבה, המקיימת תחושות של קשר טלפטי בלתי מוסבר בין אוהבים.

לכן הם צריכים היו לחקוק את הצורות דוקא על הראש, ולא די היה להניח את התמונות הללו על מדף בבית, כדי ליצור קשר נפשי עמוק ורציף.

כך גם העצים, הם אלה שמור על הקשר.

כל אחד מהחברים נטע בעצמו שלושה עצים בשלוש הגינות של שלושת חבריו, וכשהיה בא לבקר, הוא היה מטפל בעץ שלו, לכן נוצר קשר בין האיש לבין העץ שלו, ושאר החברים התבוננו בשינויים עדינים ורגישים שהעץ מגיב בהם על מאורעות אדוניו, ועל פי זה הצליחו לדעת מה עובר על בעל העץ.

ישנם כיום מחקרים העוסקים בידיעה, בתחושה ובזכרון של הצמחים, וכן בקשר שלהם אל אדוניהם.

מלומדים המעלים את מימצאיהם על הכתב, אוהבים לפתוח את המאמר בציטוט מעשיהם של ארבעת בני החבורה, שנטעו עצים כדי לשמור על קשר.

הם מתחילים בסיפור זה, כי גם אם הוא אינו מעניק אמן למחקר, הוא לפחות משכנע על קיומם של דברים כאלה. יתכן בהחלט שחלק מהמחקרים אינו נכון או אינו מדוייק מלבד הפתיחה. היא ודאי אכן כך היתה.

מסכת נבא בתרא דף טז/ב באה בת - באה רביה

לידת בנות גורמת לרביה בעולם, מפני שכמות הילדים של הדור הבא, תלוי בכמות האמהות שבדור הקודם.

איש אחד יכול לשאת כמה נשים, וכל אשה תלד את כמות הילדים שה' יתן לה.

אם תהינה לאיש עשרים נשים וכל אחת תלד עשרה ילדים, יהיו לו מאתיים ילדים.

ריבוי הילודה תלוי אך ורק ברבוי האמהות.

פרעה היה טיפש מופלג כאשר לצורך השמדת עם ישראל הוא גזר להרוג את הזכרים ולא את הנקבות.

הרי די אם יצליחו הורים אחדים לשמור על בניהם, יוכלו הבנים האחדים לשאת את הבנות הרבות שפרעה לא נגע בהן לרעה, וגודלו של עם ישראל לא יגרע.

אבל רק לצורך ידיעה זו, לא צריך היה להביא דרשה זו, כי הכל יודעים את גודל טיפשותו המופלגת.

מסכת נבא בתרא דף טז/ב באה בת - באה מריבה

התורה מדגישה: "החל אדם לרב [כמו לריב] - - - ובנות ילדו להם" (בראשית ו/א).

בזאת למדנו פרק עקרוני במניעים האנושיים ובהתנהלות האנושות, הבנות גורמת למריבה!

במריבות קטנות בתוך הבית החל, מריבות שאינן פוסקות (ראה יבמות סג/א: "לא זכה - מנגדתו"). המשך דרך ריבויים בין בני אדם פרטיים, בין שרים ונכבדים, בין מושלים ומלכים, וכלה במלחמות עקובות מדמם של חיילים חפים-מפשע, הלוחמים את מאבקי הממונים עליהם.

מלחמות אלה אינן נגרמות בגלל אידיאולוגיות, כפי שמפרסמים שרי הצבא. הגורם שמאחורי סיכסוכים אלה הוא: "החל אדם לרב [לריב] - - - ובנות ילדו להם".

זהו גם המנוע במאבקי הכח של חברות שיווק ופירסום, של ארגוני שלטון ושררה.

חוקרי הנפש שנתנו את דעתם על תופעה זו, מנסים להסביר אותה בחולשות אנוש, בשקרים מוסכמים, בהפעלת כוחות סמויים ושאר הגדרות שיטחיות שאינן מסבירות את שורש התופעה, הנובעת מהעובדה שהאיש הוא "נותן הצורה" והאשה היא ה"חומר" - מקבלת הצורה.

כאשר ה"צורה" - האנרגיה שהיא האיש, מנסה להתחבר בדרכים שליליות אל החומר, נוצרות המריבות השליליות.

מריבות וסיכסוכים מתפתחים אך ורק בחומר ולא בצורה. ה"צורה" היא הומוגנית, ועל החומר נאמר: "לְתַאֲנָהּ יִבְקֹשׁ נֶפֶד" (משלי יח/א).

האשה, דהינו: החומר נחשב כגורם למריבות ולסיבתן (מהר"ל).

מאידך החומר כשלעצמו הנו דומם - לא רב ולא מסתכסך, ובציבור המורכב מנשים לבדן, אין מלחמות! ובדאי שלא עקובות מדם.

יכולות להיות רק מריבות מקומיות ועכשויות, הקשורות לקבוצה ולעמדות בה, אך אין בה מריבות עקרוניות ואידיאולוגיות, שבהן תתחלק הקבוצה לשני מחנות המבקשים להרוג זה את זה.

תופעה כזו יכולה לקרות רק בין גברים בעלי תחושת שלטון, ונדחפים לצאת למלחמת חורמה.

תוך כדי שליפת חרבות, גם ממציאיים אידיאולוגיות ותאוריות המשכנעות שצריך להלחם למען.

כאן מבואר המפתח המניע את האידיאולוגיות הללו: "ובנות ילדו להם".

אכן מבין רופאי הנפש של אומות העולם היו ששמו לב לתופעה זו. אך כהרגלם קבעו לכך אמות מידה וכללים שאין רוח החכמים והחכמה נוחה מהם.

מסכת בבא בתרא דף טז/ב

אבן טובה בצוארו של אברהם

ה"צוואר" הוא מקום בו נפגשים שני הצנורות:

הקנה - צינור הנשימה

הוושט - צינור האוכל.

אברהם אבינו הציב לעצמו מטרה לפרסם את שם ה' בכל העולם (רמב"ם ע"ז א/א).

הדרך בה עשה זאת היתה על ידי שפתח שלחן לכל עובר ושב, וכשבסיקשו לברכו, אמר להם להודות לקב"ה, שהוא מעניק המזון (בראשית כא/לג וברש"י שם).

כלומר: הוא השתמש בשני הצנורות של הצוואר למען המטרה:

א - אוכל

ב - דיבורים.

השילוב של שניהם יחדיו, זהו הריפוי שהעניק אברהם. אחר פטירתו תלה הקב"ה את האבן זו בגלל החמה, ומאז זהו תפקידה - להאכיל ולדבר.

א - להאכיל. הקב"ה משתמש בשמש, כצינור להעביר את המזון לכדור הארץ. אכן עובדי האלילים לדורותיהם טעו דווקא בה, כמעניקת המזון לעולם.

ב - לדבר, כנאמר: "שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וְרָאוּ מִי בְרַחַם אֱלֹהִים" (ישעיהו מ/כו). כמו כן נאמר: "כִּי אֶרְאֶה שְׁמַיִם מְעֻשָּׂה אֶצְבְּעֵיךָ יָרַח וְכֹכָבִים אֲשֶׁר פִּזְנָתָה" (תהילים ח/ד).

השילוב של שניהם הוא כח הריפוי. גם אותו תלה הקב"ה בשמש, והוא עתיד להגלות לצדיקים בזמן הגאולה כנאמר: "וְיִזְרְחָה לְךָם יְרֵאֵי שְׁמַיִם שְׁמֶשׁ צְדָקָה וּמִרְפָּא בְּקִנְיָהּ" (מלאכי ג/כ).

גם כיום יש ברכה בקרני השמש (ברכות נז/ב): "מעין עוה"ב". מלומדים יודעים כיום להצביע על סוגי הברכה שמביאים קרני השמש, ועל כמות הזמן הרצויה להיות חשופים להן. כל אלה הן ברכות גשמיות, שהן אין-ואפס ביחס לגודל הברכה הרוחנית שצוררת השמש בכנפיה.

מסכת בבא בתרא דף יז/א

'בכל' 'מכל' 'כל'

משמעות האות כ' היא לכופף את החומר, זוהי גם צורתה. כף היד כשהיא מכופפת, יוצרת את האות כ'.

האות ל' מורה על התרוממות על ידי למוד התורה. שהרי היא נראית כמו אות ו' הרוכבת על אות כ'. האות ו' היא "חיבור". כשהיא רוכבת על האות כ' היא מורה על השתלטות על החומר ועלייה כלפי מעלה.

אכן האות ל' היא האות היחידה העולה מעל השורה (בכתב היד שלנו יש גם י' ו' א', אבל בספר התורה אין עוד אות גבוהה).

השילוב של כ' עם ו', מביא תוצאה של עשרים ושש בגימטריה, דהיינו: שם ה', שהאות ל' מתאמצת להתקרב אליו ו"ללמוד" את תורתו.

צירוף האותיות כ"ל, מורה באופן מאד ברור על שלמות, וכשאנו מוצאים אצל כל אחד מהאבות את המילה "כל", זוהי הרוחנית שהם שאפו אליה - לכופף את החומר, להתכופף לפני הדר כבוד ה', ללמוד את מצוותיו ולהתרומם מעל חיי היום יום הגשמיים.

מי שחסרה לו שלימות רוחנית, לעולם אינו יכול להחשב כמי שיש לו 'כל', אפילו אם יהיה כבד מאד בצאן ובקר, בעושר ובנכסים, זה אינו "כל"!

משמעות החיים באה לידי בטוי רק בעולם הפנימי ובאושר הרוחני.

'כל', זה לא "הרבה" וגם לא "הרבה מאד", אלא שלם - בלי חור, סדק ופתח.

איש מהאבות לא ערך ספירת מלאי בטרם קבע שהשלימות נמצאת אצלו והוא נמצא בשלמות, כי כאמור

'כל', אינו מורה על רבוי אלא על התייחסות, מפני שברבוי, לעולם לא יכול להיות 'כל'.

שלמה המלך שהיה עד לשפע הרב שהיה בתקופתו, העיד על עצמו ואמר: "אוהב כסף לא ישבע כסף" (קהלת ה/ט).

עוד אמר: "וגם הנפש לא תמלא" (קהלת ו/ז). בארו חז"ל: "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים". הצורך לעוד מנה לא היה לו בטרם היה לו מנה אחד, והשיעבוד לשני מנים לא חדר אל לבו בטרם היו לו כבר שנים.

כלל זה חובק את כל תמונת העולם, כל נכס הופך את בעליו למשועבד!

כך הוא בכל דבר ודבר, הנפש משתעבדת והופכת להיות תלויה בנכסים.

מבט שטחי מטעה לחשוב על האבות הקדושים שהיו 'חסרים', חסרו להם דברים רבים, וצרות רבות היו מנת חלקם, אלא שרמתם הרוחנית לא נפגמה בגלל זה, אישיותם לא איפשרה לקשיים וחסר לעקוץ את הנפש, וכל מאורע חולף אינו ראוי לתשומת-לב. הוא עבר על ידם ולא חדר אל הנפש והאישיות.

כך התנהלו חייהם האמיתיים בנחת, שלווה ואושר ללא גבול - "מעין עולם הבא".

מסכת בבא בתרא דף יז/א

מיתת נשיקה

'נשיקה' היא השקת הנשמה חזרה אל הקב"ה בדרך של נשיקה ושאיבה, תהליך הפוך ממה שהיה בזמן בריאת אדם הראשון, שהקב"ה נפח באפיו נשמת חיים, וכפי שנפח בתחלה בנשימת פיו, הוא שואב עתה בנשיקת פיו, והנשמה שמחה לחזור הביתה ולהתחבר מחדש אל צור מחצבתה.

"מיתת נשיקה" היא ההמשך הטבעי של הלידה, שהיא נפיחת נשמה באדם, ובה זוכים להגיע חזרה אל המקום ממנו ירדה הנשמה (ברכות ח/א).

'נשיקה' כמו 'השקה', דהיינו: חיבור והתמזגות, כמו שמשקים אניה המימה, על ידי פתיחת סכר והתמזגות מי המספנה עם מי היס, והאניה אינה נחבטת ואינה גולשת במורד, אלא מוצאת את עצמה בסביבתה הטבעית.

כשם שנפיחת הנשמה באדם היתה מפיו של הקב"ה, ככתוב: "ויפח באפיו נשמת חיים" (בראשית ב/ז), בדיוק באותו תהליך מתרחשת הפרדה - שאיפת הנשמה חזרה אל מה שמוגדר כאן כ'פיו של הקב"ה', שבא כביכול לנשק לנשמה, שהיא חלק ממנו.

"נשיקה" זו היא מלשון 'השתוקקות' - להתקרב אל האור העליון עד כלות הנפש, והנשמה מתחברת אל הקב"ה כמו שמתמזגת שלהבת הנר הקטן באבוקת מדורה גדולה (אור-החיים ויקרא טז/א ובפירוש אור יקר שם, ובמלבי"ם על שיה"ש א/ב). כמו שעלה אליה הנביא בסערה השמימה (מ"ב ב/א).

אחר כזו השקה, מוצאים הצדיקים את עצמם במקומם הטבעי, בו היו לפני ירידתם לעולם הגשמי, אלא שאז המקום שלהם יהיה להם בזכות ולא בחסד (רמח"ל).

מסכת בבא בתרא דף יז/א

מלאך המוות אינו שולט בצדיקים

מי שכל חייו הינם מסכת שזורה של סדר ומשטר, אין לו צורך שמלאך המוות יבקרו, ויאלץ אותו להחזיר את הנשמה, כי הוא מקיים את המלצת המקרא: "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" (קהלת ט/ח).

אנשים מסוג זה אוהבים אמנם את החיים, כי אפשר לאסוף מצוות, אפשר להחכים, ואפשר לתקן את הנפש, אך אינם פוחדים מהמוות.

מי שחי בתחושת הכנה מתמדת לקראת המפגש עם עולם הנצח, עליו נאמר: "ותשחק ליום אחרון" (משלי לא/כה).

אנשי המעלה אינם חרדים מהמוות, כי רצונם לחיות הוא כדי להשלים השכל, ואחר-כך כמעט שיחפצו במוות, הוא החיים להם (רלב"ג שם).

גופם של צדיקים הנו זך לגמרי, וכך הוא ממתין מוכן לתחית המתים, ללא צורך בתולעים וללא השתלטות של רימות.

הרימה באה מהטיפה המרה המטפטפת מסכינו של מלאך המוות (ע"ז כ.ב). על כן היא אינה יכולה לשלוט במי שנשוק מכבוד ה' ולא נשוק ממלאך המוות!

כשאין מלאך המוות, אין תוצאות הנלוות אל פעולתו. על הצדיקים נאמר: "והגוף ינוח בשלום על משכבו", שם מוצא הגוף מנוחה אמיתית.

פעולת הצדיק מובילה לקראת איזושהי מטרה - תחנה סופית, תחנתה הסופית של הנשמה הוא המקום שממנו יצאה, כנאמר: "שובי נפשי למנוחיכי" (תהילים קטז/ז). על כן מכנים את מותם של הצדיקים כ"ניח נפשיה", כלומר: נפשו הגיעה למנוחתה.

כך גם התחנה הסופית של הגוף, הוא מקום מנוחתו, כאשר הוא זוכה להגיע ולמצוא מנוחה במקום ממנו בא, ככתוב "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (בראשית ג/יט). אצל אנשים חומרניים צריכות התולעים לפרק את כל החלקים הגשמיים של הגוף, ולהחזיר את כל אבני היסוד למצב הטבעי, כדי שהנפטר לא ישאיר אחריו אנדרלמוסיה ואי-סדר.

התולעים מסיימות את כל הדברים שנותרו בלתי מסויימים, דבר המעניק נחת-רוח לנפטר, שלא נותר מאחוריו יותר מדאי אי-סדר. על זה אומרים חז"ל: "תקוות אנוש רימה" (אבות ד/ד).

זו היא תקוותו האמיתית של החלק הפיזי שבאדם! שלא ישרף, לא יהיה חנוט, לא יהיה שרוי בחמרים כימיים, לא ארוז באופן הרמטי, אלא קבור באדמה, ויש לתולעים אפשרות לעשות את מלאכתן הנאמנה - לארגן מחדש את כל החמרים שבמשך החיים חברו יחדיו לחטיבה אחת, ועתה אין כבר צורך בהם.

מסכת בבא בתרא דף יז/א תקוות אנוש רימה

רחישת התולעים היא הקצה האחרון של חוט החיים, שעד כה הצליחו להשתלט על הגוף, סופו יהיה שהתולעים תשתלטה עליו, והבשר ימשיך את חייו בפעילות של תסיסה, תופעה המתחילה זמן קצר אחר המוות, ומיד אחר כך מגיע גודל של עובדים לזרז את התהליך - רחישת הרימה והתולעה.

ערימת תולעים גדולה רוחשת על הגוף, בפעילות נמרצת, מביאה את כל הגוף לידי תזוזה, ונראה שלגוף ישנם חיים עצמאיים.

חכמינו הגדירו את סוף החיים של הגוף וסוף התהליך הפעיל שלו: "תקוות אנוש - רימה" (אבות ד/ד). "תקווה" היא "קו" וחוט המקשר בין המצב בהווה לבין עתיד בטוח.

זהו "תקוות חוט השני" שירדו המרגלים דרכו מהחלון אשר בקיר החומה אל הקרקע המוצקת (יהושע ב/יח). אם היתה בעלת הבית קושרת חוט קצר, או חלש, זו לא היתה תקווה אלא אשליה. רק קשר איתן מכאן לשם, הינו תקווה!

הנקודה האחרונה של קו החיים הפעיל, אינה מסתיימת במוות, אלא אז מתחיל תהליך חדש. הפרדה בין הגוף והנפש, בשלב זה אין עדיין על הגוף גזירת דום של מוות מוחלט, הוא ממשיך לנוע ולחיות, תחלה דרך תסיסת מיצי העיכול עם שיירי המאכלים, התנפחות הכרס ובקיעתה (שבת קנא/ב). גם השיער והציפרניים ממשיכים לגדול תקופת מה במחשכי הקבר.

אחר כך דרך רחישת התולעים, כדי להמשיך את תהליך ההפרדה (ראה דעת תבונות עמי"ג אות ס"ח).

הגוף עתיד לרחוש בקבר, לא את החיים שלו, אלא את חיי התולעים, המקבלות את האנרגיה ממנו, ועל כן זה נחשב כפעילות שלו. אבל בשעה זו הן שולטות עליו, ואוכלות לא רק אותו בעצמו, אלא את התאוות שלו! כפי שהדגישו חז"ל: "תקוות אנוש - רימה" (אבות ד/ד). לא "סוף אנוש

בשעה שרבי שמעון בר יוחאי חש כי עומד הוא להפטר מן העולם, הוא הזמין את רבי יצחק לעלות איתו לגנוי מרומים (פתיחת האידרא זוטא).

שאיפת חיי הצדיק היא להפעיל ולדבוק בפסגות רוחניות, ואם מצא הזדמנות לעשות זאת באופן שבדרך הטבע הוא לא יצליח בקלות, הוא ישמח לעשות כן, כמו אליהו הנביא, שרכב-אש וסוסי-אש באו לקחתו, ובחפץ-לב הסכים להצטרף אליהם.

בעזיבת ה"חסיד" את עולם החומר, הוא אינו חש בשנוי מהותי, כי העולם הרוחני הוא מקומו, שהרי כדי להתדבק בקב"ה הוא עמל והתכוון כל ימיו (ראה מ"מ-ד 49 "עולם הגמולי").

דוקא אותו רגע שהעינים השטחיות פוחדות ממנו ורואות בו את רגע האבדון, הוא אינו כן, אלא להפך! מי שהתרגל במשך כל חייו לראות את הסובב אותו בעינים של אמת, הפרידה מהעולם היא בעיניו "נשיקה" - השקת הנשמה אל המרחבים הרוחניים שהיא שואפת אליהם, והוא מוצא במוות את הפתרון לחלום החיים.

קשה לתאר כיצד מגיב איש כזה על אותו רגע מדהים שבו מתאפשר לו להשתחרר ולהיבלע במרום - "ונונאאאאווווו"

בבא בתרא דף יז/א

דוד מלך ישראל חי וקים

אף דוד המלך, אין לתולעים רשות לשלוט בגופו. דוד המלך ישאר שלם, עד תחיית המתים, אז יפתח הקב"ה את קברו, ויושיב אותו שוב על כסא מלכותו, כפי שאנו מבקשים בתפילה: "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, וקרנו תרום בישועתך".

ההגיון מאשר את הצטרפותו של דוד המלך לרשימה, שהמכנה המשותף שלה הוא, הקשר שלהם לקב"ה עד שהאור של נשמתם בוקע דרך הגוף החמרי, מזכך אותו באופן כה נעלה, שהגוף הופך להיות רוחני לגמרי, ללא כל משיכה לתאוה.

כפי שהתולעים אינן יכולות לאכול את קרני האור והשמש, כן לא יתכן שישלטו התולעים בדוד המלך.

תפקיד הרימה הוא לפורר ולכלות את החומר לאחר המוות, ולהחזירו למצבו הראשון, ככתוב: "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (בראשית ג/יט). לכן לא יכול להיות לתולעים שלטון על גופם הרוחני הטהור של הצדיקים. לדוד המלך לא היתה אישיות פרטית כלל וכלל, וכל משמעות חייו היתה למען עמו ולמען עתידו הרוחני של עם ישראל, לכן תולעים, התפוררות וחדלון אינם יכולים להשתלט עליו להאחז בו, כמו שאין המוות יכול להאחז בעם ישראל.

הכל מכירים את הקביעה המוחלטת: "דוד מלך ישראל חי וקים" (ר"ה כהא, מצוטט בברכת הלבנה), ובכל שבת ושבט, מכריזים על דוד המלך בכל בתי הכנסיות ברחבי העולם: "שלא יכבה נור לעולם ועד" (ברכות ההפטרות). ככתוב: "ודוד עבדי נשיא להם לעולם" (יחזקאל לז/כה). גם בעודו חי הוא היה זכאי לשמירה באופן מיוחד (ש"ב כא/ז).

חיי הנצח של דוד המלך, מורחבים מאד בספרי הסוד והנסתר, ולא יתכן לחשוב על איזושהי התפוררות באחת מהמערכות של דוד המלך, שכל משמעותו נמצאת במערכת חיים אחרת - נצחית ומרוממת.

שני הכללים: "עם ישראל חי", ו"דוד מלך ישראל חי", אינם שני משפטים שונים, אלא שני צדדים של אותה מטבע.

כמו שלא ניתן לומר משפט מצחיק כזה:

"רימה אינה שולטת בעם ישראלי", על אותו משקל צריך להבין את הרימה על לב העם - דוד המלך.

מסכת בבא בתרא דף יז/א שלטון הרימה

התולעים אינן שולטות בצדיקים כדרך שהן שולטות בכל שאר הנפטרים ומפוררות אותם.

ר'ימה", כי התקווה עצמה של הגוף, רצונו והנאותיו, את זה בעצמו עתידות התולעים לכרסם, ומעתה תעבור התקווה אליהן. התולעים משתמשות בתאווה הגשמיות של הנפטור, אבל את תאווות הנפשיות - שאיפה לממון וכבוד, את זה הן משאירות מיותר במחשכי הקבר, ואפילו אנרגיה לפעילות תולעים לא ניתן לעשות מזה. תאווה המזון של אוהבי האוכל, עתידה להמשיך לפעום בתולעים שתאכל אותם, במלא הפה ובשיא התאוה. אצל הצדיקים אין "חגיגה של תולעים", אלא לפעמים מופיעה אחת בודדת לרגעים אחדים, בגלל סיבות ברורות, ואינה גורמת לשום נזק, אלא רק לדאגה קלה בלב הסובבים (ב"מ פד/ב).

מסכת בבא בתרא דף יז/א יצר הרע לא שלט באברהם

ישנה שאלה מפורסמת: אם אברהם אבינו קיים את כל התורה בטרם ניתנה (יומא כח/ב), מדוע הוא לא עשה ברית מילה, לפני שנצטווה כשכבר היה זקן מופלג? תשובות רבות נאמרו על כך, אחת מהן היא על פי הנאמר כאן, שלא היה לו יצר הרע, והרי כריתת הערלה היא למתן במקצת את התאוה (מורה נבוכים). אברהם לא היה זקוק לסיוע זה. על כן הוא עשה את הברית רק "כריתת ברית" ו"עשיית חוזה". איש אינו כורת ברית עם עצמו, על כן הוא נאלץ להמתין עד שה' יצווה אותו על כריתת הברית.

מסכת בבא בתרא דף כא/א זכור יהושע בן גמלא לטוב

בכח סמכותו ככהן גדול בבית המקדש, הוא קבע חינוך חובה מגיל צעיר, חוק שהחל כ"צו השעה", ומאז ועד עצם היום הזה לומדים ילדי ישראל בבתי מדרשות מגיל צעיר, שבהם לא מתחנכים רק להיות מורי הוראה, אלא להיות יהודים טובים, היודעים את מטרת חייהם, ומקיימים נכון את חוקי התורה. מתוך הטובים ביותר צומחים גדולי התורה ומורי ההוראה, לכן בית מדרש אינו מקביל לאוניברסיטה, שרק המבקשים להיות חוקרים בעלי-שם ומלומדים מופלגים נכנסים לשעריה. לשערי בית המדרש צריכים הכל להיכנס, ולשאוף להגיע לפסגות - "הטובים למשרות רבניות!" הרי שזו תחרות שבה משתתף כל העם! אלה שהצליחו לממש את שאיפותיהם, ינהלו בדור הבא את בית המדרש, וכל השאר יהיו יהודים טובים, יודעי תורה.

כהן גדול זה - יהושע בן גמלא מהוה בפי חז"ל דוגמא לשיטת המינויים הפסולה שרווחה בתקופה שלפני חורבן בין המקדש, בזמן שלטון החשמונאים בארץ ישראל (יומא יח/א, יבמות סא/א). כאשר חז"ל רצו לציין שהשוד שרר בכל עבר, הם סיפרו שהעשירה מרתא בת ביתוס העניקה כד מלא מטבעות זהב לשלטונות, כדי שימנו את בעלה לכהן גדול (יומא שם). יהושע בן גמלא הצליח להשתחל למעמד נכבד זה בזכות אשתו - מרתא, שהיתה העשירה הגדולה ביותר בירושלים (גיטין נו/א).

באופן עקרוני לא היה יהושע בן גמלא אדם שלילי, אך מכיון שהיו כהנים יותר מתאימים ממנו למשרה רמה זו, צריך היה לשתדל את הממונים כדי להעדיף אותו על פני המוצלחים ממנו (תוס', וראה ספרנו שב"ח על יומא יח/א ובנספח שם).

תקופת כהונתו ארכה חדשים אחדים בלבד (יומא שם). כנראה שהעובדה שהוא קיבל על עצמו משרה יותר מדי גדולה עליו, היא זו שהחשישה את קיצו, ובגללה הוא מת בקצור ימים ושנים (יומא שם: "ושנות רשעים תקצרנה").

המסתכל מהצד יכול לחשב: "מה יצא לאותה מרתא מכל כספה?"

בשלב מאוחר יותר, היא עצמה הביעה מורת רוח מכספה, ובשעת המצור והרעב היא השליכה אותו בחוצות עיר ככלי אין חפץ בו (גיטין נו/א).

נהנה כאן מגלים אנו שעוד כסף רב היא השקיעה בתוהו, בעשותה את בעלה לכהן גדול לא מוצלח, וכעבור זמן מאד קצר הוא איבד משרה יקרה זו.

מסתבר שההשגחה העליונה אורגת תכניות נהדרות על פי תכתיבים עתיקים ומדויקים.

יהושע בן גמלא שראה את העזובה בקרב הנער, פעמה בקרבו תכנית של "חוק חינוך חובה".

נושא זה בער בלבו והיתה לו תכנית מאורגנת ומשנה סדורה בנושא.

אולי הוא עצמו, שלא נמנה על תלמידי החכמים, שיחזר את גיל הילדות שלו, וקבע שאם היו בתי ספר באזור מגוריו, הוא יכול היה לצמוח תלמיד חכם, ולא רצה שבני הדורות הבאים יפסידו את מה שהוא הפסיד.

אילו היה עני, היה נותר כהן אלמוני המסייע לאיכרים בזריית שעורה בגורן כדי לזכות בחופן תרומה.

תוך כדי עמידה בתור תחת השמש הקופחת באחת הפינות אשר בגורן, בהמתנה לזכות באיזו מתנת כהונה, הוא יכול היה להביע את דעתו רק באזני כהנים עניים כמוותו, ומאומה לא היה יוצא לפועל מהתכניות הנהדרות שלו.

על-כן סובב הקב"ה שהוא ישא את האשה המיליונרית, ועוד לפני מותו הספיק להיכנס ללשכת הכהנים הגדולים בבית המקדש.

ממרום מושבו הוא הצליח להעביר את החוק, וזכה שלא למות אלמוני.

הסבר זה ישפך אור על לשונם התמוהה לכאורה של חז"ל כאן, האומרים: "ברם זכור אותו האיש לטוב".

פירוש המלה "ברם" הוא: "אבל", כלומר: "אבל, זכור אותו האיש לטוב, ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכחה תורה מ"שאל". על לשון זו יש לשאל: מה הוא ה"אבל"?

לאור המבואר כאן ישנו כאילו משפט נסתר - "חסורי מחסרה", וכאילו שנאמר: למרות שבמבט שטחי ניתן לערוך ביקורת עליו ועל המינוי השלילי שלו, "אבל..." אבל אין הדבר כן, אלא זכור אותו האיש לטוב.

דווקא בגלל שיטת מינויים פסולה זו, הצליח האיש הנכון להיכנס למקום הנכון בזמן הנכון.

האם אפשר להציג בפני המיליונרית הצעה יותר טובה לעשות בכספה?

מסכת בבא בתרא דף כא/א תקוני טעיות

שני מלמדי תינוקות, אחד מהם גורס וקורא עם הילדים כמות גדולה של בקיאות, אבל אינו מקפיד ביותר להחדיר לילדים את דקדוק הקריאה ודיוקה, אלא מאפשר להם לרוץ בקריאה מהירה שטחית וקלילה דפי מקרא רבים, וממילא גם שגיאות היגוי רבות יש להם.

המלמד האחר מדייק ביותר על היגוי נכון של כל אות ואות, כל מילה ומילה, כל פסוק ופסוק, ניקוד נכון, עצירה מתאימה, הטעמה נכונה, מלעיל ומלרע, שוא-נע ושוא-נח, וכן שאר חוקי הלשון, הכתיב והפסיק, וגם מבאר את משמעות הכתוב, ובאופן טבעי הוא אינו מספיק כמות מרובה של חומר עם תלמידיו, אך את המעט שהם למדו הם יודעים היטב.

כשעלתה שאלה: את מי משני המלמדים הללו להעדיף? קבע רבא להעדיף את המרבה בחומר, ואף על פי שהוא אינו מדייק ביותר. מדוע? "שגיאה מעצמה היא תצא", כשהילד יגדל ויבין בעצמו שהלימוד בבית הספר היה שטחי ורדוד, והרבה דברים לא נכונים למדתי אצל הגננת, כמו כן כשהוא יגדל ויגלה שרבו שגה בביאור המקראות, בחכמתו הוא ישכיל לתקן את השגיאות.

ההורים, הדתיים ביקשו גננת דתיה, וההורים האחרים לא הסכימו. שאלו ההורים בעצת החזון איש ז"ל, והוא ענה שאפשר להתפשר על גננת חילונית, בתנאי שאת קירות הגן יקשטו בתמונות חיוביות, של צדיקים ושאר סמלי-קודש. כי מה שהגננת אומרת, הילדים לא כל כך זוכרים, אך מה שהם רואים, נחרט להם באישיות.

מסכת בבא בתרא דף כא/ב תמחה את זכר/זכר עמלק

נאמר בתורה: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה: כְּתֹב זֶאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר, וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ, כִּי מָחָה אֶמְחָה אֶת זִכְרְ עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם" (שמות יז/יד). עתה ברור מדוע צריך לשים באוזן ולא די לכתוב בספר, כמו את כל התורה כולה, בגלל ההבדל של צירי וקמץ! (הגר"א).

מסכת בבא בתרא דף כב/א אנא ענישתיה, ואנא ענישתיה

את כל הדין ודברים צריך לקרוא כוידוי והבעת צער. כל אחד ואחד מהחכמים ניסה לבדוק בעצמו, היכן היה משהו לא טוב אצלו, שגרם לאסון זה. איש מהם לא סבור היה שאולי עבירה קטנה אינה מביאה אסון גדול. כי לפעמים האסון אינו עונש אלא תוצאה של חשיפה לנזק, ואז כבר לא במקומה השאלה: "כיצד אירע כזה נזק גדול?". אלה הן התוצאות של מאזן שלילי, שאינו די חזק כדי להדוף מפגעים ונזקים.

הלומד בספר ורואה בו 'תאוט ושגיעה', הוא מיד מבין שצריך לכתב 'טעות ושגיאה' וממשיך בלמודו, ואינו סובר שכך צריך לכתוב. גם ספר חשבון לא יעוות את השכל, אם יהיה כתוב שם "שתים ועוד שתים הם שש". אפילו ילד קטן שעדיין אינו ידע פרטים רבים, נשאר לו די זמן לתקן את כל עיוותי המורה, ומעתה יבין נכון את מה שהבין באופן מוטעה עד כה.

מאידך ישנה דעה הפוכה, שצריך להושיב את המלמד שמדייק ללמד נכון ביותר, אינו ממחר להוסיף עוד ועוד פרקי מקרא ומשניות מעורפלים לתלמידיו. כי "שגיאה שהיא נכנסת, היא מתישבת על הלב", ולא ניתן להסירה, אלא במשך כל חייו יתהלך השוגה עם הדעות הילדותיות המושרשות בו, וגם אם פה ושם בדברים אחרים הוא יצליח לגלות שמלמד הדרדקים הטעה אותו, סביר להניח שדעות קדומות רבות הוא לא יצליח להשיש מלבו, כי הוא מתייחס אליהן כל כך בטבעיות, עד שלא עולה על דעתו לבחון אותן מחדש.

כלל זה נכון בכל מערכת החיים, כל ההרגשות והתחושות, הכל מקובע בזכרון מגיל צעיר מאד, ולא בנקל ניתן להסיר את מה שרשום בזכרון.

על כן יש לדעת עד כמה נחרטים בלב ובזכרון הדברים שהילד רואה, שומע וחש בשנותיו הראשונות, ולדאוג ביותר באותן שנים להראות לו אך ורק דברים נכונים ויפים, להשמיע באזניו רק דברי חכמה ויושר, לתת לו לחוש רק במסרים חיוביים, כי תחושות אלה, גם אם הוא לא ידע לחזר עליהן בפיו, אך לא רק שהן ילוו אותו במשך חייו, אלא הן אלה שיבנו את קומתו הרוחנית ואת אישיותו, ויחרטו בתת-המדע שלו, הן לטוב והן חלילה להפך.

כאשר באחת מערי השדה, לא היו די ילדים עבור מכסה של כיתה, אלא בצירוף גן החילוני. התגלע ויכוח בין

נושאים אלה על פי סדרת הדין היומי

נלקחו מתוך סדרת הספרים:

"שיעורים בהגדות חז"ל"

על פי סדר הספר "עין-יעקב"

תשעה-עשר חלקים.

אפשר להשיג אצל:

משפחת גבהרד

רח' משך-חכמה 35

מודעין עילית. מיקוד 71919

טלפון 08-97 44 666

מבצע על כל הסדרה: משלוח עד הבית!

"המשלוח עלינו"

לזיכוי הרבים מצוה להפיץ דף זה,

כהקדמה לשבוע של הדין היומי העולמי

לתגובות: gebhard@neto.bezeqint.net

